

בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֶנּוּ לִי: כַּם בֵּין תִּעֲשֶׂה
לְשִׂרְךָ לְצִאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה
עִם-אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ-לִי:

וְאֲנָשֵׁי-קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׁר

בְּשָׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָלֵב

תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ: ס כג א לֹא תִשָּׂא

תֵּאָחֵר בּוֹכֵרָא דְבְנֶיךָ
תִּפְרִישׁ קִדְמֵי: כַּם בֵּין תִּעֲבֹד
לְתוֹרְךָ לְעֶנְךָ שִׁבְעָא יוֹמִין
יְהִי עִם אִמִּיהָ בְּיוֹמָא
תְּמִינָאָה תִּפְרִישְׁנִיהָ קִדְמֵי:
ל וְאֲנָשִׁין קִדְיָשִׁין תִּהְיוּ
קִדְמֵי וּבֶשֶׁר תְּלִישׁ מִן חֵיוָא
חָיָא לֹא תִיכְלוּן לְכָלֵבָא
תְרַמּוּן יִתִּיהָ א לֹא תִקְבֹּל

תולדות אהרן בכור בניך תתן. בכורות
כו: נה: כן תעשה. חולין פא. בכורות כו:
נה: שבעת ימים. נדה מא. ואנשי קדש.
פסחים כד: קידושין נו: חולין קטו: קטו. בכורות י. ובשר בשדה. מכות יח. זבחים פב: מנחות קא: חולין מב. סח. עג: קב: כִּלְבִּיב תִשְׁלִיכוּן. פסחים
כא: כב. קיח. קידושין נח. מכות כג: לֹא תִשָּׂא. פסחים קיח. סנהדרין ז: מכות כג. שבועות לא:

שפתי חכמים

מפורש בתורה אלא צריך לומר לא תאחר אותם למצוה שאחרי:
ה פירוש לא שתתן עצמו לי שהרי בפרשת קרח כתיב אך פדה תפדה
את בכור האדם וגו': ו (נמ"י) טעות הוא וצריך לומר לצאנך חדא
דהא הרב מסיים בהמה דקה ועוד כו' עיין שם: ז אבל המקדיש
יכול להקדישו אפילו אינו רק בן יום אחד והאזהרה היא לאו הבא
מכלל עשה דוהיה שבעת ימים וגו': ח כלומר כיון דאיכא גזירה
שוה דשמיני אם כן משמע דביום השמיני תתנו לי הוא רשות ולא
חובה וק"ל: ט מפני שאחריו כתיב ובשר בשדה טריפה והוסיף מלת
אם כדי שלא תפרש ואנשי קודש וכן תהיון לי לשון ציווי. ומפני
שיש כמה דברים בין אם תעשו ביין אם לא תעשו לא ארחיק אתכם
מלהיות שלי לכך הוצרך לומר ואם לאו כו' שאם לא תהיו פרושים
משקוצי נבילות לא תהיו לי והוא עיקר המאמר שאין כוונתו רק
על הלאו: י שהרי במקום אחר כתיב נבלה וטריפה בהרדי להקיש

ולהקדים את המאוחר שלא יקדים תרומה לזכורים
ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן ל'י. לפדותו בחמט
ה סלעים מן הכהן והלא כבר לזה עליו במקום אחר
אלא כדי לסמוך לו כן תעשה ו לשורך מה זכור אדם
לאחר ל' יום פודהו שנאמר ופדיוו מן חדש תפדה"
אף זכור זהמה דקה מטפל זו ל' יום ואח"כ נותנו
לכהן: (כמט) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה
לכהן שאם זא למהר את קרבנו לא ימהר קודם שמונה
ז לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו ל'י.
יכול יהא חובה לצו זיוס נאמר כאן שמיני ונאמר להלן
ומיוס השמיני והלאה ירצה"ב מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני
ולהלן וכן ח משמעו זיוס השמיני אהה רשאי ליתנו לייג: (ל) ואנשי קודש תהיון ל'י. אם אהם קדושים
ופרושים משקוצי ט נבלות וטרפות הרי אהם שלי ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף י צניח כן
אלא שדצר הכתוב צהווה מקוס שדרך צהמות ליטרף. וכן כי צשדה מלאה"י. וכן אשר לא יהיה טהור מקרה
לילה"ה הוא הדין למקרה יוס אלל שדצר הכתוב צהווה. ואונקלוס חרגס וצשר דחליש מן חיוא חיתא צשר שנחלש
ע"י טרפת זאז או ארי מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה: כִּלְבִּיב תִשְׁלִיכוּן אֹתוֹ. אף הוא [הגוי] ככלב,
או אינו אלל כלב כמשמעו ת"ל צנצלה או מכר לנכרי ק"ו לטרפה שמוחרת כלל הנאות א"כ מה ת"ל לכלב למדך
הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שבר כל צריה שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשוננו אמר הקצ"ה תנו לו שכרו:
א במדבר יח ב'יקרא כב ג'חכילתא ד'זבדים כב השם כג ושמות יא

בעל הטורים

(כח) לא תאחר בכור בניך. אלל תתן מיד אחר שלשים יוס:
(ל) ואנשי. ד' ר"פ דין ואידך ואנשי תמיד ינדלו. ואנשי קדוס. ואנשי
כלל עשו את סוכות. כי אנשי קדוס ענדו ע"א כדכתיב עשו את סוכות
אלל אהם אנשי קודש תהיון לי ותמיד תנדלו הטומאה מציינכם כדכתיב
ואנשי תמיד ינדלו: תשליכוון אותו. נ' יתירה ללמדך שמרחיקון
הנבלות מן העיר נ' אמה: כִּלְבִּיב תִשְׁלִיכוּן אותו. ומיך ליה לא

ספורנו

בכור בניך תתן ל'י. לכל עבודת קדש, לעבודת המקדש ולתלמוד
תורה כמו שהיה אחר כך בכהנים כאמרו כי שפתי כהן ישמרו
דעת, ותורה יבקשו מפיהו: (כמט) כן תעשה לשורך צאנך.
שתתן לי הבכור כיון שיצא מכלל נפל, כאמרם בבכורות כל
ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, ח' ימים בבהמה אינו נפל:
(ל) ואנשי קדש תהיון ל'י. ובאופן זה תהיו אנשי קדש. כי
כשתפרישו בכורות הבנים ומתנותיהם לעבודתי, הנה הבכורות
ילמדו דעת את העם, והתקדשתם והייתם קדושים: ובשר בשדה טרפה. אפילו הטרפה שאינה מטמאה כלל:

מנין המצות למהר"ם חאנני ז"ל

[עג] (לאו מצ) שלא לאכול מבהמה טרפה שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו:

עבודה זרה דף כ

יונתן בן עוזיאל

תקצו

חמר נעווד לא תשהי על זמניהון מן לאסקותהון לאתר שכניתי בוכרי דכרך תפריש קדמי: כח היקרין תעבד לבוכרי תוךך וענך שבכעא יומין יהי ייניק בתר אימיה וביומא תמינאה תפרישיניה קדמי: ל ואנשין קדישין טעמין חולין ברכותא תהון קדמי פרם בשר תליש מן חיותא חייא לא תיכלון לכלבא תירמון יתיה פסיטריה: א עמי בני

פי' יונתן

לאכל חולין נטרה כדאיחא בגמי: בשר תליש מן חיותא חייא. פי' נשך התלוש מנמה נחיה והכי אימי' נפי' ג"ה ובשר נשדה טרפה לא תאכלו זה נשך מן המי: בפיטריה. פי' נשכרו שלא חרץ לשונו על ישראל כדפירש"י:

(כח) נעווד. הוא פי' דמען לשון דמעו העינים כמו כן יורד הין מהיקב והוא לשון ח"ל נפ"ה דע"ז נעוה ארמחו וכח"ל פי' ותי יטופון נעווכי וכי' שהוא לשון יקב יעוין סס: (ל) ואנשין קדישין טעמין חולין ברכותא. פי' שימקדש

רמב"ן

ועוד יתכן שתקרא מלאה, בכנוי לברכה, שימלאו הגרנות בר והיקבים תירוש ויצהר, ומלא ידו קוצר וחצנו מעמר ובוצר, כי כאשר תקולל חלקתם יאמר יהו כחציר גגות שקדמת שלף יבש שלא מלא כפו קוצר וחצנו מעמר (תהלים קכט ו-ז), והמתברכים יקראו מלאה. ויהיה דמעך רמז לתירוש ויצהר, מושאל מן דמעת העין, בעבור שידמה לה ברכתו טיפות, או שכל טיפות היורדות שמם דמעה, ותרד עיני דמעה (ירמיה יג יז) טיפות מים, ואיננו שם לבכי בלבד. וענין הכתוב, כי כאשר תאסוף פרי השדה ומלאו הגרנות בר, ותדרוך הנסחטים שתזל דמעתה, והשיקו היקבים תירוש ויצהר, לא תאחרם בידך, כי בראשיתם תתנם לי, כמו שאמר ראשית דגנך תירושך ויצהרך (דברים יח ד):

אבן עזרא

דבר ההריון אינו ציד אדם רק ציד השם לצדו. ולאמר יפת הזכיר הפסוק הזה שלא יאחר העני למת מה שהוא חייב. כך תעשה למת הנכור לכהן: (ל) ואנשי קדש. נעבור שהזכיר שורך ולאנך שהם מותרים לאכלה. הזהיר על הנשר שהוא נטרף אולי העני יאכלנו נעבור עניו. והזכיר נשדה ההוה יומר. וככה הדין בנטרף גם צמוך העיר וכמוהו מקרה לילה: וטעם לב"ב. נפתח הלמ"ד. שהוא שומר שורך ולאנך. ואין ראוי לאכלו כי אם הכלב. ור' משה הכהן אמר כי הטרפה קשה מהנבלה. כי יש נטרפה כדמות סס רע שזיק חולדות האדם. על כן לא המיר למתה לגר אשר נשעריך או לימכר לנכרי כמו הנבלה:

וע"ז דעת רבותינו ז"ל (במכילתא כאן) לא תאחר שלא תאחר המוקדם. ולא פירש איזהו, כי בכאן יזהיר במצות דרך כלל ואחר כן יבארם, והם סדרו בכורים ותרומה ומעשר ראשון ושני מטעמים שדרשו בהם, כמו ששנינו (תרומות פ"ג מ"ז) מניין שיקדמו בכורים לתרומה, זה קרוי תרומה וראשית וזה קרוי תרומה וראשית, אלא יקדמו בכורים שהם בכורים לכל, ותרומה לראשון שהיא ראשית, ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית: ואונקלוס חרגם בכורך ודמעך. ופירש"י מלאתך, חובכה המוטלת עליך כשתתמלא תבואתך ותחבשל והם בכורים. ודמעך, היא תרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע. וכן במכילתא (כאן) מלאתך, אלו בכורים הניטלין מן המלא, ודמעך זו תרומה. ואולי כאשר יקראו לדעתם במקום הזה הבכורים מלאה בעבור שניטלין מן המלא, יקראו התרומה דמעה בעבור שיביאו אותה תירוש ויצהר, לא פרי. והזכיר שני המינין ממנה, לרמוז כי דינה להפרישה תירוש ויצהר, אין חיוב להקדימה בענבים וזיתים. והנה לא יזכיר המצות בכאן רק ברמז, כאומר הזהר במצות האלה אשר אצוך בהם, וכמו שאמר (לעיל כא יג) ושמת לי מקום, כי היה זה לכותבם לאלו המצות בספר הברית אשר יזכיר בפרשה האחרת (להלן כד ז), ועוד יחזור ויבארם כלם במקום אחר כל אחת:

ל. ואנשי קדש תהיון ל"י. טעם הכתוב הזה, כי עד הנה הזכיר המשפטים והזהיר בדברים המכוערים. ועתה כשבא להתחיל באיסור המאכל פתח ואמר ואנשי קדש תהיון לי, שראוי הוא שיאכל האדם כל מה שיחיה בו, ואין האסורין במאכלים רק טהרה בנפש, שתאכל דברים נקיים שלא יולידו עובי וגסות בנפש, על כן אמר ואנשי קודש תהיון לי, כלומר אני חפץ שתהיו אנשי קדש בעבור שתהיו ראויים לי לדבקה בי שאני קדוש, לפיכך לא תגאלו נפשותיכם באכילת הדברים המתועבים, וכך אמר (ויקרא יא מג-מד) אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם, כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים

דעת זקנים

(ל) ובשר בשדה טרפה וגו'. מאחר שהכלב מסר נפשו על הטרפה כשצא הזאב לטרפה לא מהיה כפי טוניה כנגדו כששיהיה לך טרפה שמשליכיהו אליו נשכר ששמרה עד עמה שלא נטרפה וגם שומר עוד

רשב"ם

בכור בניך. כן תעשה לשורך וגו' כל אלו ענייני ראשית הם: (ל) ואנשי קדש. שלא לאכול דבר טמא כגון טרפה. וכ"ש לא תאכלו כל נבלה וגו' כי עם קדוש אחת:

מנחת שי

(כח) ביום השמיני תתנו. ל"י. מטעים ביה ספרי' דאמרי וביום:

שָׁמַע שׁוֹא אֶל-תִּשְׁתִּי יָדְךָ עִם-
 רִשְׁעֵי לְהִיֵּת עַד חָמֶס: ־ לֹא-תִהְיֶה
 אַחֲרֵי-רַבִּים לְרַעַת וְלֹא-תַעֲנֶה
 עַל-רֹב לְנֹטַת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:

שָׁמַע דְּשָׁקֵר לֹא תִשְׁוִי יָדְךָ
 עִם חֵיבָא לְמַהוּי לִיה
 סְהִיד שָׁקֵר: ־ לֹא תִהִי
 בְּתַר סְגִיָּאִין לְאַבְאָשָׁא וְלֹא
 תִתְמַנֶּע מִלְּאֲלָפָא מָה
 דְּבַעֲיָנְךָ עַל דִּינָא בְּתַר
 סְגִיָּאִי שְׁלָם דִּינָא: ־ וְעַל

תולדות אהרן אל תשת ירך יבמות כה. קמא עב: סנהדרין ט: כז. לא תהיה. סנהדרין ב: ולא תענה על. סנהדרין יח: לו. לנשות. סנהדרין ג: אחרי רבים. מציעא נט: סנהדרין ב. ג: חולין יא.

שפתי חכמים

רש"י

(א) לא תשא שמע שוא. כתרומתו לא תקבל שמע דשקר אזוהרה למקבל לשון הרע ולדין שלא ישמע דברי בע"ד עד שיבוא בע"ד חזירו: אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חזירו תביעת שקר ב שהנטיחהו להיות לו עד חמס: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרכי חכמי ישראל אבל אין לי המקרא מיושב בהן על אופניו מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דיין אחד וסוף המקרא דרשו. אחרי רבים להטות. שאם יש שנים במחיצין יותר על המזכין הטע הדין על פיהם לחובה וזדיני נפשות הכתוב מדבר*. ואמנע המקרא דרשו. ולא תענה על רב. על רב שאין חולקין על מופלא שבז"ל לפיכך מתחילין זדיני נפשות מן הזל לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם**. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מימה שבזל דיין אחד שירנו מחיצין על המזכין: ולא תענה על רב. לנטות מדבריו ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו זו כן: אחרי רבים להטות. יש רבים שאתה נוטה אחריהם ואימתי בזמן שהן שנים המכריעין במחיצין יותר מן המזכין וממשמע שנא' לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני אבל היה עמהם לטובה מכאן אמרו דיני נפשות מטין ע"פ אחד לזכות ועל פי שנים לחובה ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על רב לנשות. אם ישאלך דבר למשפט לא תענה לנשות לזד אחד ולסלק ענמך מן הריב אלא הו' דן אותו לאמימו ואני אומר ליטו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו: לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על רב לנשות וגו'. ואם ישאלך הכדון על אותו המשפט אל תעננו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים להטות את המשפט מאמימו אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי ל' צואר הרבים:

מה נבילה לא שוא בבית ולא שוא בשדה אף טריפה כן: כ ר"ל שהיה לו כבר עד אחד שהוא עד שקר קמוהיר לעד זה שאל תשתתף עם אותו עד שקר שהוא רשע: ד ר"ל אל תאמר מה בכך אם אדון רשע. הטוען את חזירו תביעת שקר ב שהנטיחהו להיות לו עד חמס: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרכי חכמי ישראל אבל אין לי המקרא מיושב בהן על אופניו מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דיין אחד וסוף המקרא דרשו. אחרי רבים להטות. שאם יש שנים במחיצין יותר על המזכין הטע הדין על פיהם לחובה וזדיני נפשות הכתוב מדבר*. ואמנע המקרא דרשו. ולא תענה על רב. על רב שאין חולקין על מופלא שבז"ל לפיכך מתחילין זדיני נפשות מן הזל לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם**. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מימה שבזל דיין אחד שירנו מחיצין על המזכין: ולא תענה על רב. לנטות מדבריו ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו זו כן: אחרי רבים להטות. יש רבים שאתה נוטה אחריהם ואימתי בזמן שהן שנים המכריעין במחיצין יותר מן המזכין וממשמע שנא' לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני אבל היה עמהם לטובה מכאן אמרו דיני נפשות מטין ע"פ אחד לזכות ועל פי שנים לחובה ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על רב לנשות. אם ישאלך דבר למשפט לא תענה לנשות לזד אחד ולסלק ענמך מן הריב אלא הו' דן אותו לאמימו ואני אומר ליטו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו: לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על רב לנשות וגו'. ואם ישאלך הכדון על אותו המשפט אל תעננו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים להטות את המשפט מאמימו אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי ל' צואר הרבים:

* סנהדרין ב. ** שם לב

בעל הפורים

ספורנו

(א) אל תשת ירך עם רשע. לחתום עמו על שטר, כאמרם על אנשי ירושלים שלא היו חותמים על השטר אלא אם כן יודעים מי חותם עמהם (סנהדרין פרק זה בורר): להיות עד חמס. שתהיה מעיד יחידי, שאין הרשע ראוי להעיד, ויוציא הדיין כל הממון מהנתבע על פיך בלבד שלא כדין: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. להכריע לכף חובה בדיני נפשות, שאין דנין על פי דיין אחד בלבד לחובה: ולא תענה על ריב. כשישאלוך חבירך הדיינים מה דעתך: לנשות אחרי רבים. לא תהיה תשובתך שראוי לנשות אחרי רבים, אם היו עשרה מזכים ואחד עשר מחייבים: להטות. כדי להכריע על פיך לכף חובה שתהיו אז י"ב מחייבים, אלא אמור דעתך וסברתך, ולא יספיק לך שתאמר שראוי לנטות אחר דעת הרבים מבלתי שתאמר בזה שום סברא אלא זו שהם עודפים על המזכים ולהכריע אז על פי שנים לחובה:

תשא שמע שוא כל המספר לה"ר ראו להשליכו ללנשים: (א) אל תשת ירך עם רשע. לחתום עמו על שטר, כאמרם על אנשי ירושלים שלא היו חותמים על השטר אלא אם כן יודעים מי חותם עמהם (סנהדרין פרק זה בורר): להיות עד חמס. שתהיה מעיד יחידי, שאין הרשע ראוי להעיד, ויוציא הדיין כל הממון מהנתבע על פיך בלבד שלא כדין: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. להכריע לכף חובה בדיני נפשות, שאין דנין על פי דיין אחד בלבד לחובה: ולא תענה על ריב. כשישאלוך חבירך הדיינים מה דעתך: לנשות אחרי רבים. לא תהיה תשובתך שראוי לנשות אחרי רבים, אם היו עשרה מזכים ואחד עשר מחייבים: להטות. כדי להכריע על פיך לכף חובה שתהיו אז י"ב מחייבים, אלא אמור דעתך וסברתך, ולא יספיק לך שתאמר שראוי לנטות אחר דעת הרבים מבלתי שתאמר בזה שום סברא אלא זו שהם עודפים על המזכים ולהכריע אז על פי שנים לחובה:

מנין המצות למהר"ם חאניו ז"ל

- [עד] (לאו מג) שלא לשמוע לאחד מבעלי הדין כשאין חבירו עמו שנאמר לא תשא שמע שוא:
- [עה] (לאו מד) שלא יעיד בעל עבירות שנאמר אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס:
- [עו] (לאו מה) שלא להרוג עד שיהיו המחייבים יותר על המזכים שנים שנא' לא תהיה אחרי רבים לרעות:
- [עז] (לאו מו) שלא ילמד חובה מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות שנאמר לא תענה על ריב לנשות:
- [עח] (עשה לג) לנטות אחרי הרוב שנאמר אחרי רבים להטות:

עבודה זרה דף כ

יונתן בן עוזיאל

תקצט

ישראל לא תקבלון מילי שיקרא מגברא דייכול קורצין בחבריה קדמך ולא תשני ירך עם רשיעא דיהי סהיד שקר: ג עמי בני ישראל לא תהוון בחר סגיאין למבאשא אלהן למטייבא ולא יתמנע חד מנכון למלפא זכו על חבריה בדינא למימר הא בחר סגיאין

פ"י יונתן

(א) דייכול קורצין. ענינו ידוע שהוא רמלום וכדפי' בפרשת קדושים ע"ש:

אבן עזרא

רמב"ן

(א) לא תשא שמע שוא. שלא יולא מלבו דבר שוא להוליא דבה: וטעם אל תשת ירך עם רשע. להתחבר עמו בעדות שוא לעשות חמס לנקי. אולי העני

יעשה זה למלאות חסרונו:

(ב) לא. אם ראית רבים יעידו על דבר שלא ידעתו לא תאמר בלצנך אלה לא יכזבו. ואמר הגאון כי שמים מלות יש בפסוק הזה הא' מלות לא תעשה והשניה מלות עשה. כי אמר חייב אמה אחרי רבים להטות כי חשב כי מלת להטות כמו לנטות. ואינה כן רק הוא מהצנין הדגוש הכבד. כמו ארור מטה משפט גם נמלאת בלא משפט ומטה גר. וחז"ל פירשו כי מזה נלמוד כי הלכה כרבים. ומה שהעתיקו הוא האמת ואחר שהכתוב אמר לא תהיה אחרי רבים לרעות. מזה נלמוד כי אם יהיו הרבים לטובה שהיא מלכת אחריהם: לא תענה על ריב. מלוא על כל ישראל ואף כי הדיין שהוא שהריב לפניו לעזור לרעהו:

רשב"ם

דעת זקנים

(א) לא תשא שמע שוא. כמו שהעד מוזהר לא תענה ברעך עד שקר. כמו כן הדיינים מוזהרין שלא לקבל עדות ולשמר שקר אלא ודרשת וחקרת ואפילו אם יש שני עדי שקר לא תצטרף עמהם להעיד כמותם ואע"פ שיוגמר על פיהם כי אין מכחישים: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם הם דנין שלא כדין לפי דעתך ואע"פ שלא יאמינו לך כי אם למרובים: ולא תענה על ריב לנפשות אחרי רבים להטות. משפט ואפי' כשהם מזכים אדם ופוטרים ממיחה:

אור החיים

ב. לא תהיה אחרי רבים וגו'. רבותינו ז"ל הרבו לדרוש בפסוק זה (עין רש"י), אבל אין המקרא מתיישב לפי פשוטו. ונראה לפרש הכתוב לפי מה שאמרה החורה (נמדבר לה כל מה) ושפטו העדה וגו', והצילו וגו', ואמרו ז"ל (פנהדרין ג.) עדה שופטת ועדה מללת, אבל אם פתחו כולם לחובה פטור (שם יו.), וזו הכתוב כאן להסיר שני מכשולין, אשר ישל בהם חכם מאמצעות דין זה, הא', בהגיע משפט כזה ויראה חכם אחד מהשופטים שכל חבריו פתחו לחובה, והוא חושב בדעתו כי הוא זכאי, ויתחכם לומר אם אומר זכאי הנה הוא ילא חייב, כי יש שם עדה שופטת ועדה מללת, ונמלאו דבריו עושים היפך דעתי, לזה התחכם ואומר חייב, שבה תהיה סברתי מתקיימת, שילא זכאי מטעם פתחו כולם וכו', וגם תהיה מקיים המוסר, לנצל דעתי לפני דעת המרובין שאומרים חייב, ואומר חייב עמהם. לזה בא הכתוב וזוה על זה בדיוק לבל עשותו, ואמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, פירוש כשתהיה סובר סברא אחת, שנאומרך דעתך ילא זה הנידון חייב בדינו, וכגון שכולם אמרו חייב ואתה חושב זכאי, לא תתחכם להיות אחרי רבים שאומרים חייב, והוא אומר

לרעות, ותאמר אמה כדעתם חייב, היפך מה שנראה לך כדי שילא זכאי כדעתך, אלא אמור דעתך כפי מה שידעת במשפטי החורה, ואין לך להתחכם על המשפט, כי ה' הוא האלהים, והוא שאמרו פתחו כולם לחובה זכאי, לא אמר ה' שזכה זה, אלא אם לך יראה חייב, ולא שיראה לך זכאי שאז חייב הוא המשפט האלהים: עוד יש מכשול שני במשפט זה, באופן אחר והוא, אם יראה בעיני חכם שהוא חייב ככל הדיינים שאמרו חייב, ורואה שאם יאמר חייב הנה הוא יולא זכאי, היפך דבריו שאומר חייב, לזה יתחכם לומר זכאי, כדי שיוטה המשפט אחרי רבים שאומרים חייב, וזל חייב כפי סברתו, ויש בזה גם כן כפיית ראש בגמר המשפט לנטות אחרי רבים, לזה אמר ולא תענה על ריב וגו', פירוש לא תענה מענה על ריב, לנטות אחרי רבים, פירוש שתהיה כוונתך במענק, כדי שיהיה כמשפט יחיד ורבים, וזה יגיד שאם יגלה דעתו כמות שהיא, אין כאן הטייה אחרי רבים, אלא כולם צדעת אחת:

וביאר הכתוב טעם הקפדתו על הדבר, ואמר להטות, פירוש כשתהיה כוונתך להטות ממה שצדעתך

מנחת שי

(ב) ולא תענה על ריב. כל לישנא דריב באורי' מלא בר מן אחד חסר יו"ד וסימן לא תענה על רב כ"כ הרמ"ה ז"ל ובסנהדרין פ' כ"ג בברייתא אין מושיבין מלך בסנהדרין משום לא תענה על ריב על רב כתיב פי' ואי אמר מלך חובה תו לא מצו אינך למחוי ליה זכותא. וילפינן מיניה נמי סתם בפ' ד' דדיני נפשות מתחילים מן הצד מדכתיב לא תענה על רב חסר יו"ד ומשמע לא תחלוק על מופלא של ב"ד לפי שואלים תחלה לקטנים שבהם שיאמרו את דעתם: